

21ste jaargang

nummer 12

december 1985

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

Bij elke bijzondere handeling
gaat het denken aan het doen
vooraf. Bij het handelen van
klassen of massa's blijkt de
betekenis van het handelen
pas achteraf. Hier gaat de
daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS
DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11, 8232 BD Lelystad
Postgiro 307695

H E E F T D E L A B O U R P A R T I J N O G T O E K O M S T ?

Ruim zeven jaar geleden hield de Britse historicus Eric Hobsbawm een lezing onder de titel *Is Labour's opmars tot staan gekomen?* De tekst ervan werd een klein half jaar nadien, onder dezelfde titel, afgedrukt in het septembernummer van het tijdschrift Marxism Today (Marxisme heden) dat het theoretische orgaan is van de Britse C.P. Zijn opstel gaf aanleiding tot een uitvoerige discussie in de kolommen van het genoemde tijdschrift. Aan die discussie werd deelgenomen door vakbondsleiders en door shop-stewards, door een enkel parlamentslid en door een paar intellectuelen. Daarna reageerde Hobsbawm zelf met een korte samenvatting van de diverse tegenwerpingen en zijn oordeel daaromtrent.

De vraag die hij had opgeworpen bleef de gemoederen in Groot-Britannië bezig houden, wat gezien de situatie waarin de Labourpartij verkeerde allesbehalve verwonderlijk was. In 1981, drie jaar dus nadat de lezing was gehouden, werd Hobsbawm's tekst plus die van zijn opponenten gebundeld in een paperback. Speciaal voor die uitgave werden nog andere bijdragen geschreven en het geheel werd afgesloten met nogmaals een samenvattend commentaar van Hobsbawm zelf.

Sindsdien is de belangstelling voor het probleem allesbehalve verflauwd. Daartoe droeg uiteraard niet alleen de politieke toestand het zijne bij, maar ook de persoon van Hobsbawm. Hij staat in Engeland bekend als een 'marxist'. Hij is lid van de Britse Communistische Partij en hij is lid daarvan gebleven ofschoon hij zich in het openbaar scherp tegen de Russische ingreep in Hongarije keerde en eerder reeds de praktijken van Stalin veroordeelde. Hij heeft niet alleen naam gemaakt door zijn onorthodoxe stellingname, maar ook als auteur van een aantal boeken over de Britse sociale geschiedenis.

Noch met die boeken, noch met Hobsbawm's politieke voorkeuren zullen wij ons hier bezig houden. Wat ons hier interesseert, dat is wat de samenstellers van de paperback in hun flaptekst z'n 'analyse van de jongste geschiedenis van de (Britse) arbeidende klasse' hebben genoemd. Het betreft een analyse die de aandacht verdient van ieder die, door welke ervaring dan ook, getroffen is door 't langzame verval van de traditionele oude arbeidersbeweging en de langzame groei van de nieuwe beweging der arbeiders.

"Na een eeuw van gestadige vooruitgang, verkeert de Britse arbeiders-

beweging in een crisis", zo stelde Hobsbawm in maart 1978. In zijn slotcommentaar in de paperback konstateerde hij, dat in de drie jaar die vervolgens waren verstreken, de crisis waarin de Britse arbeidersbeweging verkeert alleen maar dieper was geworden en dat zij aan een nog grotere verwarring ten prooi was dan men toen voor mogelijk had gehouden. Hobsbawm beschouwt - daarover kan geen twijfel bestaan - de (oude) Britse arbeidersbeweging als ernstig ziek. Heeft hij ook 't gevoel dat hij aan haar sterfbed staat? Bezien wij zijn analyse nader.

In de laatste honderd jaar, zo betoogt Hobsbawm, hebben zich ingrijpende veranderingen voorgedaan in de structuur van het Britse kapitalisme en van het Britse proletariaat. In het begin van deze eeuw behoorde nog 75% van de Britse bevolking tot de echte handarbeiders. In 1931 was dat percentage 70, in 1961 64 en in 1976 iets meer dan vijftig. Wil Hobsbawm met deze cijfers aantonen, dat de sociale basis van de arbeidersbeweging of van de Labourpartij (die hij daarmee gelijk stelt) voortdurend smaller is geworden? Het is moeilijk daarop een antwoord te geven, want enerzijds bevatten zijn uiteenzettingen tal van aanwijzingen dat hij dat inderdaad bedoelt, anderzijds vestigt hij er nadrukkelijk de aandacht op, dat een vermindering van het aantal handarbeiders beslist niet geleid heeft tot de ineenschrompeling van de arbeidersklasse. Integendeel. Hij wijst erop dat de twintigste eeuw een toenemende verproletarisering te zien heeft gegeven en dat niet de omvang van de arbeidersklasse, maar het aantal ondernemers en bezitters is verminderd.

In zijn samenvattend kommentaar verklaart hij nadrukkelijk, dat het feit dat Labour zich na 1951 minder in de gunst van de kiezers mocht verheugen, beslist niet valt te verklaren uit de vermindering van het aantal typische handarbeiders. Hij zegt daar ook, dat de Britse arbeiders zich na 1951 (in toenemende mate) van de Labourpartij hebben afgekeerd, omdat Labour een andere politiek voerde dan zij van 'hun partij' verwachtten. Hij zegt tevens, dat de Labourpartij altijd beschouwd werd als 'de partij van de werkende klasse' (zonder duidelijk te maken of hij onder 'werkende klasse' nu alleen de handarbeiders oude stijl dan wel die categorie plus overigen verstaat), doch hij voegt er aan toe, dat 'de Labourpartij niet gegroeid is als een partij van uitsluitend de handarbeider', maar dat zij ook 'opkwam als een mogelijke of feitelijke volkspartij die zich inzette voor een progressieve verandering'. Je zou kunnen zeggen, dat je door dit soort uitspraken met Hobsbawm alle kanten op kan. Juister is het om te beweren, dat je tengevolge van al die uitspraken niet meer weet welke kant je met hem uit moet.

Natuurlijk heeft Hobsbawm volkomen gelijk dat de technische ontwikkeling het proletariaat niet onberoerd heeft gelaten en dat de huidige arbeidersklasse een ander soort klasse is dan die welke bij het begin van de industriële revolutie met - naar huidige maatstaf gemeten - nog zeer primitieve werktuigen aan het productieproces deelnam. Het probleem met Hobsbawm bestaat echter hierin, dat hij de achteruitgang van Labour verklaart uit een geringer 'klassebewustzijn' en tegelijkertijd het 'klassebewustzijn' afmeet aan het aantal op de Labourpartij uitgebrachte stemmen. Dat komt neer op de bewering, dat Labour achteruitgaat doordat er minder op Labour wordt gestemd, een waarheid als een koe, die ook zonder de wetenschappelijke bijdrage van deze historicus wel te achterhalen viel.

Hobsbawm stelt, dat de andere samenstelling van de arbeidersklasse, dat wil zeggen het geringere aantal handarbeiders van het klassieke type.

en het grotere aantal dergenen die tot het z.g. 'witte-boorden-proletariaat' behoren, de toekomst van de 'beweging' in gevaar brengen. Tegelijkertijd echter wijst hij er op, dat de nieuwe categorieën ('t personeel in de z.g. dienstensektor, verpleegsters, bankbedienden, vrachtautochauffeurs, etc.) minstens zo strijdbaar zijn als de oude.

Al deze tegenstrijdigheden kunnen hieruit worden verklaard, dat Hobsbawm, hij moge een nog zo kritisch lid van de C.P. zijn, toch heel duidelijk met een leninistisch virus is besmet. Dat komt aan het daglicht in die passages, waarin hij zich over het militantisme in deze zin uitlaat, 'dat economische eisen, dat een pure loonstrijd, niet voldoende is'. "Vakorganisatie", zo luidt een van zijn andere uitspraken, "is niet genoeg". Onwillekeurig wordt men, iets dergelijks lezende, herinnerd aan Lenins beroemde, of liever gezegd, beruchte woorden, dat de arbeiders 'slechts een vakbonds bewustzijn kunnen ontwikkelen' en dat er om die reden behoefte bestaat aan een politieke voorhoede en dus aan een partij. Dat is ook de aap die er tenslotte bij Hobsbawm uit de mouw komt.

Om die 'aap' met enige kans op succes aan zijn verbluft publiek te kunnen presenteren, noemt hij enerzijds de steun voor de Labourpartij de 'politieke uitdrukking van het klassebewustzijn', anderzijds echter definieert hij de Britse vakbeweging (die een 'strijd' voert die hij 'onvoldoende' acht) als 'de bewuste arbeidersbeweging' en ziet hij de naar zijn oordeel 'lage organisatiegraad' (46%) als een symptoom van de crisis waarmee hij zich bezighoudt.

Sprekend over de 'lage organisatiegraad' zegt Hobsbawm, dat 'Groot-Brittannië achter loopt bij andere landen'. Niettemin vindt hij de Britse vakbeweging een 'effektieve beweging, die machtig en strijdbaar' is. Dat in de jaren '70, waarin volgens hem die strijdbaarheid het grootst was, de meeste akties 'wild' waren en derhalve niet op rekening van de vakbonden kunnen worden geschreven, is iets dat Hobsbawm totaal ontgaat. Overal en overal waar hij over 'de arbeidersbeweging' spreekt, heeft hij de traditionele, de oude arbeidersbeweging op het oog. Dat sedert de tweede wereldoorlog in Groot-Brittannië de beweging der arbeiders steeds duidelijker op de voorgrond is getreden, dat schijnt de heer Hobsbawm geheel en al te zijn ontgaan. Hij is intelligent genoeg om te begrijpen dat de arbeiders het vertrouwen in de Labourpartij verloren, een konklusie waarvoor trouwens niet zo bijster veel intelligentie nodig was, maar de voor de hand liggende konklusie, dat dit een gevolg daarvan is, dat die partij hoe langer hoe duidelijker een partij van 'de progressieve verandering', dat wil zeggen: de partij van het moderne kapitalisme, blijkt, die trekt hij niet.

Overigens, wanneer wij hier van een voor de hand liggende konklusie spreken, dan bedoelen wij: een konklusie die voor de hand zou liggen bij iemand, die zelf de Labourpartij als een dergelijke partij heeft gekarakteriseerd. Maar indien de heer Hobsbawm tot die gevolgtrekking zou zijn gekomen, dan zouden wij nog met hem van mening verschillen. Want volgens ons kan men de Labourpartij op zijn hoogst beschouwen als de partij van de progressieve verandering van gisteren, niet als de partij die voor de progressieve verandering van nu staat. Toen het erom ging het kapitalisme van de roofoverval op de arbeidskracht te veranderen in het kapitalisme van de z.g. welvaartsstaat, was de Labourpartij de stimulerende faktor. Maar dat is de verleden tijd. De sociaal-demokraten van David Owen en Shirley Williams vertegenwoordigen de toekomst veel meer dan met Labour

het geval is.

Op 29 september j.l. verscheen in het Britse zondagsblad *The Observer* een belangwekkend artikel van de hand van een zekere Alan Watkin. Die vestigde er de aandacht op, dat het onderscheid tussen Labour en de Conservatieven hoe langer hoe meer vervaagt en dat allerlei kretten en programmapunten van de huidige regering-Thatcher ook al door vroegere Labourkabinetten geslaakt of opgesteld zijn.

Hier wordt naar onze mening de spijker op de kop geslagen, zonder dat verder wordt aangegeven hoe of de groeiende overeenkomst tussen Labour en de Conservatieven moet worden verklaard. Wij menen dat deze een gevolg is van het feit, dat beide partijen kapitalistische partijen van gisteren zijn, twee polen, die de uitdrukking vormden van tegenstellingen die binnen het kapitalisme bestonden in een recent en minder recent verleden. Die tegenstellingen zijn verdwenen doordat er een geheel ander soort kapitalisme is ontstaan. Daarmee is aan beide partijen hun basis ontvallen al heeft dit natuurlijk niet terstond geleid tot hun verdwijning van het politieke toneel.

De ontwikkeling waarvan wij spreken wordt door twee dingen gekenmerkt. Ten eerste: de strijd van de arbeidende klasse is iets dat hoe langer hoe meer in vër verwijderd verband staat met de traditionele 'arbeidersbeweging', ja daar tenslotte niets meer mee te maken heeft en hoe langer hoe meer als een 'beweging der arbeiders' verschijnt. 't Is allerminst toevalig, dat juist in dezelfde tijd dat Labour voortdurend achteruit gaat, de 'wilde' stakingen in Groot-Brittannië gestaag in aantal toenemen en tenslotte de pan uitrijzen. In de tweede plaats - en wij doelden daar hierboven reeds op - heeft juist de kapitalistische ontwikkeling het aanzijn geschonken aan de Alliantie van liberalen en sociaal-demokraten, die bij de jongste tussentijdse verkiezingen zowel Labour als de Conservatieven achter zich liet.

Naar onze opvatting zal het in de toekomst in de Britse klassenmaatschappij veel duidelijker dan ooit reeds 't geval was gaan tussen de heersende en de onderdrukte klasse. Die heersende klasse zal dan mogelijk in een partij als de Alliantie haar typische politieke vertegenwoordigster hebben. De arbeidende klasse zal politiek niet langer vertegenwoordigd zijn, omdat het niet meer om haar politieke emancipatie gaat maar om de verovering van de macht. De arbeidersklasse treedt daarbij zelf handelend op.

Als wij het goed zien dan betekent dat voor de Labourpartij, dat zij geen perspectief meer heeft, dat er voor haar géén toekomst is weggelegd en dat dit de wezenlijke achtergrond vormt voor de crisis waarin zij verkeert. Het is iets, wat door Hobsbawm volslagen wordt miskend. Hij is realistisch genoeg om het bestaan van de crisis te erkennen; hij is er op uit om een uitweg daaruit te zoeken in die zin dat de oude luister en de oude glorie terugkeren. Die terugkeer echter houden wij voor een illusie.

Dit alles houdt, zoals gezegd, nog allerminst in, dat de Labourpartij op korte of zelfs op lange termijn verdwijnen zal. Overblijfselen van het verleden zijn er bij hopen in onze samenleving. Waar het om gaat is of het levende dan wel 'dode' overblijfselen zullen zijn.

=====

Boekbespreking

DE AUTOBIOGRAFIE VAN EEN BOLSJEWIST

Henk Gortzak, *Hoop zonder illusies*,
Uitg. Bert Bakker, 386 pagina's.
Prijs f 34,90.

Het is aan geen twijfel onderhevig, dat aan het schrijven van een autobiografie een bepaalde ijdelheid ten grondslag ligt. Immers, de auteur is van mening, dat zijn leven (handelen, denken en voelen) dat achter hem ligt, belangrijk genoeg is geweest om het wereldkundig te maken. Zou hij daarvan niet uitgaan, dan zou het schrijven van een autobiografie geen enkele zin hebben. Nu is die ijdelheid natuurlijk niet afkeurenswaardig, want vrijwel iedereen is met een bepaalde dosis behept. Daarbij komt, dat een autobiografie zeer wel van betekenis kan zijn, bijvoorbeeld wanneer de auteur ervan belangrijke analyses geeft van bepaalde gebeurtenissen of interessante gedachten en opvattingen aan het papier toevertrouwd. Van dat alles is helaas geen sprake in het werk van Gortzak. Nergens, maar dan ook nergens komt hij tot een analyse. Wel stelt hij herhaaldelijk vragen, maar niet één keer probeert hij op één van deze vragen een antwoord te geven. Heel duidelijk is dat bijvoorbeeld wanneer hij even de opstand van de arbeiders in Oost-Duitsland in juni 1953 aanhaalt. *"Hoe konden arbeiders en arbeidersregering zó met elkaar in botsing komen, hoe kon zo'n kortsluiting ontstaan tussen een communistische partij en de werkers?"* vraagt hij zich af op blz. 294. Vanzelfsprekend verwacht je dan dat hij zal proberen het antwoord op die vraag te achterhalen, maar niets daarvan. En zo zijn er vele vragen die hij stelt, maar de lezer zal zelf het antwoord moeten zoeken. Gortzak blijkt geen zoeker te zijn.

Waarom moet men dat wijten? Waarom dringt hij nergens, maar dan ook nergens tot de kern van een zaak door, maar blijft alles, maar dan ook alles even oppervlakkig? Overdrijving? Geen sprake van. Aan zo'n ingrijpende historische gebeurtenis als de juni-opstand van de Oost-Duitse arbeiders in 1953 wijdt Gortzak in totaal 14 regels. De burgeroorlog in Spanje van 1936-1939, die in die tijd toch heel wat gemoederen in beweging bracht, doet hij af met 12 regels. De Hongaarse opstand van oktober/november 1956, die het Kremlin deed wankelen, moet het doen met ruim 1 bladzijde. Op deze gebeurtenissen komen we verderop in deze bespreking nog terug. We willen ons nu eerst bezig houden met de vraag, waarom Gortzak zo weinig aandacht aan zulke ingrijpende historische gebeurtenissen besteedt.

Het kan natuurlijk niet zo zijn, dat hij de omvang van die gebeurtenissen niet kent. Daarvoor hebben ze te veel in de belangstelling gestaan. Nee, niet daar ligt de reden van zijn terughoudendheid ten opzichte van die zaken. Wij geloven dat men die veel eerder moet zoeken in het feit dat Gortzak alles nog steeds bekijkt door een bolsjewistische bril.

Op blz. 324 haalt Henk Gortzak, in verband met de manier waarop Paul de Groot omsprong met de zieke Jaap Brandenburg, zijn zoon aan. *"De zaak Brandenburg"*, schreef Wouter Gortzak, *"hield hen de spiegel voor van het stalinisme, de stalinistische partij en van zichzelf. Hetgeen zij in de spiegel zagen boezemde hen zoveel afkeer in dat ze definitief met het sta-*

linisme braken."

Is het juist hetgeen Wouter Gortzak schreef? Geenszins, want er is geen sprake van, dat zij vanwege het gesol met de zieke Jaap Brandenburg met het stalinisme braken. Het gesol met de zieke speelde zich af in het voorjaar van 1957. En pas 4 april 1958 raakten Gortzak en zijn medestanders uit de partij. En niet *zij* braken met de stalinistische partij, maar de stalinistische partij brak met hen. Ze werden namelijk als lid van de partij geroyeerd. Uit zichzelf zouden ze waarschijnlijk nooit uit de partij zijn gestapt, want nog weer in januari '59 deed Henk Gortzak, die toen deel uitmaakte van de Bruggroep, in een gesprek met Paul de Groot 't voorstel dat de Bruggroep af zou zien van deelname aan de verkiezingen, als de schorsingen en royementen ongedaan zouden worden gemaakt en zij de gelegenheid kregen hun mening in *De Waarheid* te publiceren. Dit voorstel werd door Paul de Groot met de meeste beslistheid verworpen. Het is allemaal te lezen in het boek van Gortzak. Zonder de waarheid geweld aan te doen kunnen we dus rustig stellen, dat de breuk van Gortzak met de stalinistische CPN niet te wijten was aan het afwijzen van die partij door Gortzak, maar aan de starheid en domheid van Paul de Groot. Daarbij willen we dan nog best aannemen, dat Gortzak graag een wat minder stalinistische partij had gewild.

Ook al namen Henk Gortzak, Frits Reuter, Gerben Wagenaar en zo nog wat mensen al enige afstand van het stalinisme, het geloof in het bolsjewisme bleef, en dit geldt zeer zeker voor Gortzak, ongeschokt. En wat hij bij het afwijzen van het stalinisme niet beseft, is dat het *stalinisme* het logisch gevolg was van 't *bolsjewisme*. Gortzak doet het voorkomen (zie het citaat van z'n zoon Wouter) alsof hij pas door de machinaties van Paul de Groot en de zijnen zag wat het stalinisme was. Was hij er tijdens de monsterprocessen in de jaren dertig in Rusland dan niet mee gekonfronteerd? Jawel, op blz. 126/127 vertelt hij, dat hij toen aan de eerlijkheid van de processen niet heeft getwijfeld en overtuigd was van het verraad van de veroordeelden. Hij zegt daarover o.a.:

"Verbaasd en verwonderd was ik overigens wel omdat oude, beproefde revolutionairen hun beginselen zo te grabbel hadden gegooid. Ook was ik bedroefd omdat Trotski en zijn medestanders zo diep hadden kunnen vallen. Maar de verontwaardiging voerde bij mij de boventoon en net als andere communisten wilde ik me niet laten overrompelen.

De bij de Komintern aangesloten partijen gaven het Centraal Comité van de CPSU een blanco cheque: ieder optreden tegen de 'verraders' had hun instemming. Ik sloot me daar in volle overtuiging bij aan want na alles wat ik er over gehoord en gelezen had stond het voor mij vast dat de trotskisten verraad hadden gepleegd."

Natuurlijk zegt Gortzak het niet, maar men hoeft er niet aan te twijfelen, dat alles wat hij over de processen in Rusland en over de 'verraders' had gelezen, uit stalinistische koker kwam. De hele oude garde van de revolutie van 1917 is door Stalin uitgemoord. Mensen, die stuk voor stuk vele jaren hadden doorgebracht in tsaristische kerkers en zowel voor als in de revolutie hun leven voor het 'communisme' in de waagschaal hadden gesteld. Nu getuigt 't toch wel van een grenzeloze naïviteit en van een ontbreken van ook maar enig kritisch inzicht, wanneer men gelooft dat al die

oude revolutionairen het kapitalisme wilden herstellen of verbindingen met het nationaal-socialisme van Hitler hadden. En Gortzak geloofde het allemaal. Mijn hemel, hoe durft iemand dat van zichzelf te verklaren.

De enige die verbindingen had met het nationaal-socialisme van Hitler was Stalin zelf. Want niet alleen sloot stalinistisch Rusland een niet-aanvalsverdrag, ook een vriendschapsverdrag was het resultaat van de onderhandelingen, een vriendschapsverdrag waarvan Molotov in een rede zei, dat de vriendschapsketen, die Duitsland en Rusland met elkaar verbond, er een was van zuiver goud.

Ook nu nog verklaart Henk Gortzak (blz. 136) overtuigd te zijn van de juistheid van 't pact Ribbentrop-Molotov. Hij ziet het als een juiste tactische zet van bolsjewistisch Rusland. Wat hij echter niet verteld is, dat de stalinistische machthebbers 't vriendschapsverdrag zo serieus opvatten, dat vanaf de dag van ondertekening in de Russische pers woorden als fascisme en nazi niet meer voorkwamen. Maar dat niet alleen: vanaf de dag van ondertekening van het verdrag met de nazi's was er in de bibliotheken voor buitenlandse literatuur geen emigrantencrant meer te vinden. Die hadden plaats moeten maken voor nazi-kranten. Ook de vele anti-fascistische romans van Duitse emigranten werden allemaal uit de bibliotheken verwijderd. En reeds op de avond van 23 augustus 1939 werden in alle bioscopen in de hele Sovjet-Unie anti-fascistische Sovjet-films uit de roulatie genomen. Hierbij waren o.a. de films *Professor Mamlock* (naar een toneelstuk van Friedrich Wolf) en *Familie Oppenheim* (naar het boek van Lion Feuchtwanger). Ook alle toneelstukken met een anti-fascistische inhoud verdwenen dezelfde avond letterlijk van het toneel. Zelfs het toneelstuk *De matrozen van Cattaro* werd niet meer opgevoerd ofschoon het handelde over de opstand in 1918 van de matrozen van Cattaro 1) tegen de Oostenrijks-Hongaarse monarchie.

Dat het bij 't vriendschapsverdrag tussen Rusland en Duitsland van de kant van Stalin niet om een tactische zet ging bleek wel heel duidelijk uit 't feit, dat de Duitse aanval op 22 juni '41 volkomen onverwacht kwam, het Rode Leger op die aanval niet was voorbereid en de eerste tijd volkomen gedesorganiseerd was.

De liefde voor het 'vaderland aller proletariërs' is Gortzak blijkbaar nooit kwijtgeraakt en zit nog zo diep, dat alles wat maar enigszins belastend is voor de Sovjet-Unie zoveel mogelijk door hem verzwegen en verdoezeld wordt. Overal blijkt dat in zijn boek, ook daar waar hij het heeft over gebeurtenissen in andere landen waarin Rusland een rol heeft gespeeld. We hebben de Spaanse burgeroorlog reeds genoemd, waaraan Gortzak notabene twaalf regels heeft gewijd. We kunnen ons niet aan de indruk onttrekken, dat ook daar de kwalijke rol van de USSR verzwegen moest worden. Over de rol van Rusland in die burgeroorlog hoort men niets van Gortzak. Niet, dat het de wapens die het aan de republikeinen leverde duur liet betalen met het republikeinse goud; niet dat het door de levering van die wapens zoveel invloed kreeg bij de republikeinen, dat het handelen der republikeinse regering zelfs voor een groot deel door Russische vertegenwoordigers bepaald werd; niet dat in de meidagen van 1937 de bolsjewiki samen met de Guardia Civil te Barcelona jacht maakte op de leden van de POUM en op de

1) Cattaro was de naam voor de plaats Korto, gelegen aan de baai van dezelfde naam aan de Adriatische zee in Joegoslavië.

anarcho-syndicalisten waarvan velen in bolsjewistische gevangenschappen be-
landden en voor een deel zelfs het leven lieten.

Door de rol van de USSR in de Spaanse burgeroorlog volkomen te ver-
zwijgen behoeft hij ook niet uit te leggen waarom Stalin, Worosjilof en
Molotov op 21 december 1936 aan Largo Caballero een brief schreven, waarin
hem de raad werd gegeven meer te steunen op de kleine- en midden-bourgeoi-
sie en haar te vrijwaren van de konfiskaties van haar eigendommen door de
arbeiders. Dat alles kon Gortzak natuurlijk niet vertellen zonder afbreuk
te doen aan het sprookje van een 'socialistisch' Rusland.

Hetzelfde geldt voor de opstand van de Oost-Duitse arbeiders in juni
1953, waarvan we al vermeldden, dat Gortzak er in z'n boek 14 regels aan
heeft gewijd. Nee, Gortzak heeft 't niet over een 'opstand'. Hij noemt het
"de juni-demonstraties in '53 in Oost-Berlijn". Dit is geen naïviteit meer,
geen weglaten of verdoezelen van feiten, dit is doodgewoon geschiedenis-
vervalsing. Want voor zover er bij de juni-gebeurtenissen in '53 in Oost-
Berlijn van een demonstratie kan worden gesproken, dan alleen in die zin,
dat de opstand (let wel: OPSTAND) aldaar begon met een demonstratie van de
metselaars op de Stalin-allee, een demonstratie die uitmondde in een re-
gelrechte aanval op het bolsjewistisch regiem van Ulbricht, Grotewohl en
de rest van het geteisem, die op het hoogtepunt van de opstand vertwijfeld
in de regeringsgebouwen rondliepen en dachten dat hun laatste uur geslagen
had. En die opstand, meneer Gortzak, was geen opstand veroorzaakt door re-
aktionaire Amerikaanse figuren uit het Westen, zoals u en uw partij ons
toen, in navolging van de Russische en Oost-Duitse bolsjewiki, wilden la-
ten geloven. Ook geen 'demonstratie' in *Oost-Berlijn* was het, wat Gortzak
schrijft, maar een *opstand* in heel *Oost-Duitsland*, want de opstand woedde
ook in veel andere Oost-Duitse steden.

In Oost-Berlijn sloten zich niet alleen de Henningsdorfer staalarbei-
ders, 12.000 man sterk, aan bij de metselaars van de Stalin-allee, maar
vrijwel de gehele arbeidersbevolking van Oost-Berlijn, vrouwen inbegrepen.
In drommen trokken ze op naar de regeringsgebouwen in de Leipzigerstrasse.
En het bolsjewistisch regiem van Ulbricht, Grotewohl en de rest, zou zijn
weggevaagd, wanneer niet de Russische tanks op de arbeiders waren losgela-
ten. Jawel, bolsjewistische tanks tegen ongewapende arbeiders, die zich
genoodzaakt zagen zich met stenen en balken tegen die tanks te verweren.

Het is niet voor niets, dat Gortzak de geschiedenis van die revolte
vervalst. Want hoe kan men nog spreken van een *arbeidersstaat*, wanneer de
arbeiders door die staat onder de rupsbanden van de tanks worden vermor-
zeld?

Het enige wat Gortzak zich naar aanleiding van die opstand afvraagt,
is hoe het toch zo tot botsingen tussen arbeiders en arbeidersstaat kon
komen. Maar een antwoord op die vraag probeert hij niet te vinden. Begrijp-
pelijk, want wanneer hij dat wel zou doen, dan zou z'n droombeeld van een
'socialistische' staat als een kaartenhuis ineenstorten. Dan zou hij wel-
licht tot de ontdekking zijn gekomen, dat de staat, die heerst, alles re-
gelt en onderdrukt (ook en vooral de bolsjewistische staat) de natuurlijke
vijand is van de arbeidersklasse en dat het dus vroeg of laat tot een uit-
barsting moet komen. Door de feiten (Oost-Duitsland, Polen, Hongarije) is
dat wel bewezen. En in Oost-Duitsland was het regelmatig opvoeren van de
uitbuiting door het verhogen van de produktienormen - hetgeen natuurlijk
steeds een loonsverlaging betekende - de druppel die de emmer deed overlo-
pen. Dát en de dagelijks voelbare terreur waren de arbeiders meer dan zat.

Waren het in juni 1953 de arbeiders in Oost-Duitsland, die in verzet kwamen tegen de bolsjewistische uitbuiting en terreur, in oktober/november 1956 waren het de Hongaarse arbeiders die probeerden het bolsjewistische juk af te schudden. Ze waren de dubbele uitbuiting (door zowel de Hongaarse- als de Russische machthebbers) en de terreur van de Rakosi-kliek beu. Gortzak kan er natuurlijk niet onder uit deze anti-bolsjewistische opstand aan te halen. Hij zegt daarvan o.a.:

"Dat zich de onvrede van veel Hongaren ontlaadde was duidelijk en misschien was het dus een echte volksopstand. Maar contra-revolutionaire krachten in binnen- en buitenland bemoeiden zich ermee, maakten misbruik van de ontevredenheid en probeerden de machtsverhoudingen naar hun wens te wijzigen. Dat maakte de ontwikkeling zo gevaarlijk en rechtvaardigde in mijn ogen het Russisch optreden."

Natuurlijk verzuimt Gortzak om aan te geven welke binnen- en buitenlandse contra-revolutionairen zich met de Hongaarse volksopstand bemoeiden. Dat is ook wel moeilijk, want zelfs de Russische en Hongaarse bolsjewiki hebben na het neerslaan van de opstand geen enkele binnen- of buitenlandse fascist of contra-revolutionair ten tonele gevoerd. In het geval ze wel dergelijke figuren zouden hebben kunnen vinden, zouden er zeer zeker grote processen zijn gevoerd om het 'misdadige' van de opstand aan te tonen. Natuurlijk begrijpen we zeer wel, dat Gortzak zó en niet anders reageert op de Hongaarse gebeurtenissen in 1956. Heel zijn leven heeft hij een ieder die zich maar even teweer stelde tegen het bolsjewisme uitgekreten voor contra-revolutionair, fascist, sociaal-fascist, trotskist, titoïst en wat al niet meer. Vanzelfsprekend kon en kan hij ook nu niet anders reageren dan als de verstokte bolsjewiek, die hij altijd is gebleven. Maar over de Hongaarse opstand zei hij ook:

"Nuchtere politieke analyses zijn in spannende tijden altijd moeilijk en door emoties kom je makkelijk tot een fout oordeel. Maar wat ik op de televisie zag en zelf meemaakte bande iedere twijfel uit. In Boedapest werden communisten vermoord, doodgeslagen, opgehangen, afgemaakt met een nekschot."

Nu is het maken van nuchtere politieke analyses voor Gortzak blijkbaar altijd moeilijk, want in de 386 bladzijden van zijn boek zijn we er niet een tegen gekomen. Maar afgezien daarvan, hoe komt Gortzak er toe te zeggen dat er communisten zijn afgemaakt door de Hongaarse arbeiders? Vrijwel de hele arbeidersbevolking van Boedapest deed aan de opstand mee. Waren dat dan allemaal anti-communisten? Daarmee is dan wel duidelijk aangetoond, dat er van een verbondenheid tussen de arbeiders en de bolsjewistische machthebbers geen sprake was en de arbeiders dus in verzet kwamen tegen een vijandige macht.

En hoe komt het, dat Gortzak plotseling zo'n hekel heeft aan het vermoorden, doodslaan, ophangen en afmaken met een nekschot van 'communisten'? Toen hetzelfde onder Stalin gebeurde heeft hij nooit blijk gegeven van enige afkeer van moorden op elke manier. Integendeel, toen juichte en jubelde hij met de hele bolsjewistische beweging, wanneer er weer een aantal 'beproefde revolutionairen' werd afgemaakt. Miljoenen zijn er in het Stalin-tijdperk de dood ingedreven, zowel afgemaakt na zogenaamde processen als omgekomen in de Siberische kampen. Gortzak heeft nooit een woord

van deernis met die ongelukkigen uitgesproken. Waarom ten opzichte van de Hongaarse gebeurtenissen ineens zo begaan met het afmaken van wat Hongaarse partijbeulen? Want het is niet waar, dat er 'communisten' werden afgemaakt. Zeker, de afgemaakten zullen lid van de partij zijn geweest. Maar niet dáárom werden ze afgemaakt. Tenslotte waren ook Imre Nagy en andere kopstukken 'communist' en lid van de partij, terwijl ze noch vermoord, afgemaakt of ook maar enigszins belaagd zijn 2). Nee, wie tijdens deze opstand werden afgemaakt, dat waren de beulen van de Hongaarse, bolsjewistische Gestapo, leden van de geheime politie. Deze beulen konden - zeer terecht - in de ogen van de Hongaarse arbeiders geen enkele genade vinden.

We geloven, dat we zo langzamerhand de bespreking van '*Hoop zonder illusies*' moeten beëindigen, hoewel er natuurlijk nog genoeg over te zeggen is. Zoals bijvoorbeeld over de Indonesië-politiek van de CPN in de jaren na de tweede wereldoorlog. Gortzak beroemt zich er op, dat de partij opkwam voor de Indonesische onafhankelijkheid en hij verhaalt van de staking tegen de troepenuitzendingen naar Indonesië, waarin de partij zo'n grote rol zou hebben gespeeld. Was die rol werkelijk zo bewonderenswaardig? Helemaal niet. De staking brak uit op dinsdag 24 september 1946 nadat er de zaterdag tevoren reeds een demonstratie was geweest, waarbij één arbeider door de politie werd doodgeschoten en enkele anderen verwond. Toen nu op dinsdagochtend 24 september duizenden arbeiders het Waterlooplein opstroomden dreigde het tot een botsing te komen tussen de stakers en de politie. Om een bloedbad te voorkomen maakte Gortzak toen met de politiecommandant de afspraak dat hij de arbeiders zou toespreken en naar huis sturen. Zo gebeurde, maar Gortzak stuurde ze niet alleen naar huis, maar ook weer aan 't werk (blz. 251). De dag daarop herhaalde De Groot op een meeting in de Apollohal te Amsterdam, dat de arbeiders weer in gesloten gelederen aan het werk moesten gaan. Waarom, zo vragen wij, moesten de arbeiders weer aan het werk? Waarom moest de staking de kans worden ontnomen om zich over het hele land uit te breiden? Naast Amsterdam werd er ook reeds gestaakt in de Zaanstreek en in Hilversum. Nog op woensdag 25 september, de dag dat de Amsterdamse stakers in opdracht van Gortzak en Paul de Groot weer aan het werk gingen, kwamen in Twente de meeste textielfabrieken tot stilstand. De Twentse ondernemers en autoriteiten waren echter niet erg onder de indruk, want nu de CPN in Amsterdam de staking meteen had afgevoerd zouden ook de Twentse arbeiders wel gauw weer aan 't werk gaan. Nogmaals: waarom deed de CPN dat? Gortzak heeft het wel over zijn heldhaftige rol op het Waterlooplein, maar hij geeft geen verklaring voor het afgelasten van de strijd. We zullen dus zelf een verklaring moeten geven en kunnen dan geen andere vinden dan dat de CPN nog steeds hoopte op een paar ministerszetels en daarom de Nederlandse bourgeoisie moest tonen, dat zij de arbeiders in de hand had. Tenslotte was dat ook reeds gebeurd bij eerdere stakingen. Het meest duidelijke voorbeeld daarvan was wel de haven- en zeeliedenstaking te Rotterdam in april 1946, toen Paul de Groot de EVC-bestuurders Berend Blokzijl en Leen van Os bij zich liet komen en hen de opdracht gaf een einde aan de staking te maken. Helaas voor de CPN, de Nederlandse bourgeoisie gaf geen gehoor aan de verlangens van de CPN en deze

2 Imre Nagy werd wél vermoord, maar door de Russische bolsjewiki, nadat ze hem met list en bedrog en valse beloften uit de Joegoslavische ambassade hadden weten te krijgen.

partij bleef dus buiten de regering.

Overigens: was de CPN inderdaad zo'n voorstander van de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd? Wij twijfelen daar zeer sterk aan. Want waarom schreef ir. Rutgers, toch niet de eerste de beste in de CPN, dan het volgende in de *Vrije Katheder* van 15 augustus 1946?:

"Het is niet juist, dat de CPN op dit ogenblik onvoorwaardelijk voor de absolute onafhankelijkheid van de Republiek Indonesië zou zijn. Een dergelijke opvatting is in strijd met de elementaire beginselen van 't marxisme. Een absolute onafhankelijkheid is zelfs onbestaanbaar."

Ook deze uitlating zal wel hebben moeten dienen om de CPN acceptabel te maken voor de bourgeoisie. Een andere verklaring kunnen we er niet voor vinden. Overigens kon men bij de marxistische kennis van de heer Rutgers een heel groot vraagteken zetten, toen niet zo heel lang daarna de absolute onafhankelijkheid van Indonesië een feit werd.

Het zal de lezer opgevallen zijn, dat we het helemaal niet hebben gehad over de kontroverse tussen Gortzak en z'n medestanders enerzijds en de CPN anderzijds. Dat leek ons echter totaal overbodig omdat we al tientallen jaren weten, tot welke smerige methoden men in de CPN in staat was. De man met *hoop*, maar zonder *illusies* heeft er heel lang aan meegedaan. En de vuile machinaties van Paul de Groot en Marcus Bakker bijvoorbeeld, achten we genoegzaam bekend om er hier nog verder aandacht aan te schenken.

Ook vele kleine tegenstrijdigheden hebben we in verband met de plaatsruimte maar niet besproken. Maar aan het slot van onze bespreking moet ons nog wel iets van het hart. Gortzak erkent zeer duidelijk in z'n boek, dat hij zonder meer Stalin heeft vereerd en bejubeld. Ook erkent hij de misdaden, door Stalin begaan, te hebben geaccepteerd als juist en rechtvaardig. Wat dat wou zeggen in die jaren weten we allemaal. Door de hele bolsjewistische beweging werd geschreeuwd om het uitroeien van de 'verraders'. Welnu, ten opzichte van bolsjewiki nemen we hetzelfde standpunt in als tegen nazi's. Een ieder die tijdens het Hitler-bewind de *Führer* toejuichte en bejubelde en al z'n misdaden goedpraatte is mede schuldig aan de moord op zes miljoen joden, de moord op zo'n twintig miljoen Russen om over de vele overige vermoorde tegenstanders van het nazisme maar te zwijgen. Wat voor hen geldt, geldt ook voor de bolsjewiki ten opzichte van de misdaden van het stalinisme. Elke bolsjewiek, die geen enkel protest liet horen, maar de misdadiger en z'n misdaden toejuichte is mede schuldig aan de moorden op de zovele vermeende tegenstanders van Stalin, mede schuldig aan het omkomen van miljoenen in de Siberische kampen. En dergelijke medeschuldigen past eerder ingetogenheid dan het timmeren aan de weg.

Zo'n twintigtal jaren terug hebben we Henk Gortzak op een discussievergadering in de Raamstraat te Amsterdam horen zeggen: *'Dertig jaar lang heb ik me door Stalin bij de neus laten nemen'*. Iemand uit de zaal riep toen zeer terecht: *'Waar haal je dan de moed vandaan nog weer op het politieke toneel te stappen?'* Maar die opmerking was aan Henk Gortzak blijkbaar volkomen verspild.

J.M.

=====

E E N I N T E R E S S A N T E F I L M O V E R D E Z A A K

D E R G E B R O E D E R S H O G E R H U I S

Het is negentig jaar geleden, dat op het Friese platteland de gebeurtenis plaats vond, die het onderwerp vormt van een Nederlandse speelfilm die onlangs in de bioscopen is vertoond, Op Sinterklaasavond van 1895 werd er ingebroken in de alleenstaande boerenwoning van Haitsma te Britsum. De inbrekers troffen daar tegen hun verwachting, behalve de vaste bewoners, Gatse Haitsma en zijn huishoudster Iemkje Jansma, Sieds Jansma, de broer van Iemkje. Met zijn hulp verzette Haitsma zich krachtig tegen de indringers en na een korte worsteling, waarbij Sieds Jansma door twee schoten werd gewond, trokken de inbrekers af met achterlating van een lantaarntje.

Voor deze inbraak veroordeeld werden de gebroeders Wiebren, Marten en Keimpe Hogerhuis ofschoon de aanwijzingen tegen hen bijzonder zwak waren en de getuigen, die zeiden hen herkend te hebben, uitspraken deden die volstrekt in strijd waren met eerder afgelegde verklaringen.

Weldra werd het duidelijk, dat de justitie slechts daarom rotsvast van hun schuld overtuigd was, omdat in het milieu waartoe zij behoorden het 'neem-en-eet-recht' van de armen werd gehuldigd. Met hun veroordeling wilde men de oproerige geest uitbannen, die hoe langer hoe meer de hoofden en de harten van het landarbeidersvolk vervulde, wilde men ook de 'beweging' - dat wil zeggen: de 'oude beweging' waarvan Domela de ziel was - treffen, die de Friese en Groningse hereboeren een panische angst aanjoeg.

Toen hoe langer hoe meer twijfel rees aan hun schuld, toen, sterker nog, de bewijzen van hun onschuld zich opstapelden, hield men hardnekkig aan het eens gewezen vonnis vast. De erkenning, dat er sprake was geweest van een rechterlijke dwaling zou, zo werd er geredeneerd, 't prestige aantasten van de rechterlijke macht, die zo'n belangrijke barrière vormde tussen de bezittende klasse en de uitgebuite landarbeiders die men vreesde. Het gevolg was, dat de Hogerhuis-zaak op het eind van de vorige en in het begin van deze eeuw uitgroeide tot een justitieschandaal dat tot op heden zijn weerga in de geschiedenis der Nederlandse rechtspraak niet heeft gehad.

De cineast Pieter verhoef heeft zich bij het maken van 'De Dream' oftewel 'De Droom' vrijwel gehouden aan de historische feiten, zoals belangstellenden deze kunnen nalezen in Troelstra's *Gedenkschriften*, in Vliegengs *Die onze kracht ontwaken deed* en in diverse aan de zaak gewijde brochures. Maar niet dat alleen is de verdienste van zijn produkt, doch bovenal dit, dat hij de Hogerhuis-zaak niet slechts behandeld heeft als een justitieschandaal zonder meer, maar als een justitieschandaal dat uit klassebelangen en klastrots is ontstaan. De toeschouwer in de filmzaal is er weliswaar getuige van hoe 't met de gebroeders Hogerhuis is gegaan, in feite is het onderwerp van de rolprent minder hún levenslot dan wel het bestaan van k l a s s e j u s t i t i e . Aangezien daarvan, zij het in minder scherpe en krasse vorm dan destijds, in wezen nog altijd sprake is, heeft 'De Droom' niet enkel een historisch, maar tevens een aktueel karakter.

Op de achtergrond van het verhaal dat wordt verteld staat voortdurend de kolossale tegenstelling tussen de boeren en de landarbeiders. Die tegenstelling wordt geenszins verzacht door het feit, dat Verhoef er geen cli-

ché van maakt en oog heeft voor nuances. Dat de oude boer Haitsma op gemeenlijk-patriarchale wijze met Wiebren Hogerhuis omgaat maakt de klassenscheiding niet zwakker, maar doet haar juist des te duidelijker nog uitkomen. En dat des te meer, omdat de regisseur het drama voortdurend bekijkt door de ogen der onderdrukten. Zoals zij de marechaussee en de heren rechters bezien als de handhavers van een hun vijandige orde, zó toont hij ze.

De fotografie in deze film is in één woord schitterend. Men ziet werkelijk prachtige beelden van het Friese landschap. De sfeer van destijds is wonderwel en tot in het kleinste detail getroffen. Dat er Fries gesproken wordt (er is voor Hollanders ondertiteling) draagt tot de juiste sfeer niet weinig bij. Het zou vreemd en storend zijn geweest om Iemkje Jansma of figuren als de drie broers, Allard Dijkstra (één van de werkelijke ouders) en anderen Hollands te horen praten.

Wat Verhoef geleverd heeft is niet enkel een film, die naar onze opvatting tot de beste Nederlandse rolprenten hoort, maar bovendien een film die ons een blik gunt in Nederlands sociale geschiedenis. Hij heeft een tijdperk doen herleven, het tijdperk waarin de arbeidersbeweging hier te lande haar eerste schreden heeft gezet. Geen enkel geschiedenisboekje is ooit in staat geweest ons omtrent die dagen zoveel te vertellen als 'De Dream', welke titel slaat op de droom ener betere samenleving, die destijds de harten van de getrapten en onderdrukten vervulde en die een zoete droom moest blijven zolang de materiële voorwaarden ervoor niet waren vervuld.

C.B.

=====

DE TEGENSTRIJDIGHEID VAN FRE MEIS

Terecht volgens ons heeft de Groningse CPN-voorman Fré Meis tijdens een herdenkingsbijeenkomst van de Oktoberrevolutie in Oude Pekela het nog jonge 'Verbond van Communisten in Nederland' (VCN) - de organisatie van de zogeheten 'horizontalen' in de CPN - "een doodgeboren kindje" genoemd. Wij vinden het VCN met die woorden juist getypeerd, omdat al degenen die als bolsjewieken de grootste moeite hebben met de huidige koers van en de recente ontwikkelingen in de CPN, eenvoudig vergeten, dat die koers en die ontwikkelingen niet uit de hemel zijn komen vallen.

De CPN is niet meer de CPN van vroeger, niet meer de CPN van Wijnkoop en Van Ravesteyn, niet meer de CPN van Louis de Visser of mr. De Leeuw en al evenmin de CPN van Paul de Groot. Maar de veranderingen die de partij heeft ondergaan, zijn niet tot stand gekomen doordat bepaalde leiders op veranderingen uit waren, doch doordat gewijzigde maatschappelijke verhoudingen veranderingen onvermijdelijk en noodzakelijk maakten.

Een tijdlang heeft de CPN kunnen gedijen bij de gratie van bijkans onuitroeibare misverstanden omtrent de Russische revolutie. Zich baserende op het leninisme, dat wil zeggen op een theorie van de burgerlijke omwenteling onder bepaalde, voor Rusland karakteristieke omstandigheden, kon de partij zich handhaven zolang die theorie door velen ten onrechte voor de theorie van de proletarische revolutie werd

gehouden. Maar 't aantal van hen, die van deze dwaling het slachtoffer waren moest onherroepelijk voortdurend kleiner worden, naarmate enerzijds de staatskapitalistische verhoudingen in Rusland zich steeds duidelijker aftekenden en anderzijds de strijd van de Westeuropese arbeiders niet zo verliep als de leninisten zich dat voorstelden en zij er derhalve steeds minder greep op kregen.

Wie vast wenste te houden aan de bolsjewistische tradities bleef onherroepelijk voortsukkelen op een weg die naar het moeras voerde. Aanpassing aan de werkelijkheid was de enige mogelijkheid voor hen, die niet binnen de kortste keren in het politieke graf wensten te belanden. Vanzelfsprekend is het volkomen waar, dat de veranderde CPN niets te maken heeft met de klassenstrijd van de arbeiders. Maar het is onjuist - zoals de 'horizontalen' beweren - dat zij er niets m e e r mee te maken heeft. Want de vroegere CP, die zij bewonderen, had dat evenmin, om de eenvoudige reden, dat de arbeidersstrijd in het kapitalistische West-Europa nu eenmaal iets geheel anders is dan de klassenstrijd van de arbeiders en boeren tegen tsaar en adel in het feodale of semi-feodale Rusland, waarop die vroegere partij zich baseerde.

Als Fré Meis begrijpt en zegt, dat 't VCN een partij-organisatie zonder toekomst is, dan heeft hij gelijk, al is het ons volstrekt onduidelijk waarop hij dat oordeel eigenlijk baseert. Zeker niet op dezelfde overwegingen als waarvan wij uitgaan. Meis heeft verklaard 'bepaalde kritiek op de Sovjet-Unie' te hebben. Dat is een geluid dat niet op het onze lijkt. Wij hebben geen kritiek op het onloochenbare feit, dat in Rusland de op loonarbeid berustende kapitalistische produktiewijze heerst, aangezien wij dat voor een historische onvermijdelijkheid houden. Wij hebben kritiek op hen, die ons de Russische kapitalistische knollen voor socialistische citroenen trachten te verkopen.

Fré Meis heeft (men zie een verslag in *De Volkskrant* van 14 november j.l.) kritiek op Ina Brouwer (van de CPN-nieuwe stijl) die samen met een VVD-er "voor de Russische ambassade staat". Dat klinkt als het geluid van een arbeider, die met scherp klasseninstinkt beseft, wáár de grenzen liggen van van hetgeen je wél en wat je niet kunt doen. Maar wat denkt Fré Meis eigenlijk van het telegram van deelneming, dat de Russische volkskommissaris Tschitscherin in 1925 aan de Duitse rijksminister Stresemann stuurde na het overlijden van rijkspresident Ebert? Of van het telegram dat Litwinof hem stuurde? Of van het feit dat de bolsjewistische Internationale zich uitsprak voor een ondersteuning van een katholieke presidentskandidaat in de Duitse republiek van Weimar? Of van het feit dat de Belgische bolsjewiekenleider Jacquemotte achter de baar van een Belgische koning liep bij diens begrafenis? Of van vele andere telegrammen of manifestaties waaruit gebleken is, dat Russische diplomaten of top-figuren van de bolsjewistische wereld de topfiguren van het Westen als vlees van hun vlees beschouwen? De kritiek van Fré Meis op Ina Brouwer heeft niets met proletarische levensbeschouwing, des te meer echter met huichelarij te maken.

Belangrijker dan dit alles echter is het, dat Fré Meis, die het VCN als 'een doodgeboren kind' beschouwt en in de CPN blijft, er geen geheim van maakt, dat hij die CPN het liefst weer een theorie en een praktijk zou willen geven, die nu juist de theorie en de praktijk van het VCN is. Fré Meis wil van de radikaal-burgerlijke CPN weer een radikaal-burgerlijk VCN maken; hij wil de CPN 'horizontaal' maken, zeg maar rustig plat leggen; hij hoopt dat zij datgene weer zal aanvaarden en omarmen, wat het VCN nu

juist tot een doodgeboren kind maakt.

En wat bedoelt Fré Meis eigenlijk, wanneer hij zegt 'vierkant voor arbeidstijdverkorting te zijn', maar daar in één adem aan toevoegt, dat arbeidstijdverkorting niets anders oplevert dan harder werken en minder loon. Betekent dit, dat Fré Meis de arbeiders harder wil laten werken en minder loon wil geven? Dat is wel konsekwent hetzelfde als datgene waar 't Russische staatskapitalisme naar streeft. Maar de uitspraak maakt de beweringen van Fré Meis nog tegenstrijdiger dan ze al waren.

Fré Meis heeft tegenover een journalist van *De Volkskrant* ook verklaard, dat arbeiders, als het water ze tot aan de lippen komt, zélf wel strijd voeren en daar Fré Meis niet voor nodig hebben. Dat is een zeer realistische uitspraak. Men zou wensen dat Fré Meis vaker van een dergelijk realisme blijk gaf.

=====

E E N B U R G E M E E S T E R S P O S T V O O R D E P . S . P . ?

Op aandringen van een samenwerkingsverband van P.S.P.-afdelingen in de Zaanstreek hebben enkele leden van deze partij gesolliciteerd naar de burgemeesterspost in het Noordhollandse Oostzaan. Een van de afdelingen in de desbetreffende regio heeft gekonstateerd, dat de P.S.P. ernstig is achtergesteld bij burgemeestersbenoemingen. De Staatkundig Gereformeerde Partij, die kleiner is dan de P.S.P. heeft veertien burgemeesters, zo wordt er geklaagd.

Het feit alleen al werpt een duidelijk licht op het wezenlijke karakter van de P.S.P., die zich als partij in niets onderscheidt van andere partijen, dat wil zeggen op de basis van de burgerlijke democratie ageert en derhalve zich ook op de basis van de burgerlijke orde plaatst. Verbaasd zijn wij er niet over. Sinds haar oprichting kan er geen twijfel aan bestaan, dat de partij niets maar dan ook niets met de strijdende arbeiders te maken heeft, dat wat zij onder 'socialisme' verstaat niet de uitkomst van die strijd is, doch een maatschappelijk ideaal.

Met idealen is de werkelijkheid altijd in strijd. Als de eventuele P.S.P.-burgemeester van Oostzaan dat nu nog niet door heeft, dan zal hij het ongetwijfeld straks bemerken, wanneer hij als plaatselijk hoofd van de politie niet het 'socialisme', maar de gevestigde machten moet verdedigen.

=====